

Лопушинський І.П.,
в. о. завідувача кафедри публічного управління та адміністрування,
доктор наук з державного управління, професор,
заслужений працівник освіти України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Початок активних широкомасштабних бойових дій після 24 лютого 2022 року, запровадження воєнного стану в Україні спричинили масове переміщення – громадяни полишають свої домівки в пошуках безпеки та захисту. Наразі кількість офіційно зареєстрованих ВПО в країні досягає 4,9 млн осіб.

В умовах надзвичайних викликів, що постали під час правового режиму воєнного стану, значного навантаження на державний та місцеві бюджети, виникнення в громадян спектру нових потреб, які вимагають своєчасного й ефективного реагування з боку держави та органів місцевого самоврядування, Українською державою та Урядом, органами місцевого самоврядування вживаються заходи для забезпечення ефективного функціонування чинної системи соціальної підтримки населення.

Водночас, більшість заходів, які вживалися державою до цього часу, не повною мірою відповідають поточній ситуації. У той же час пріоритетним напрямком у політиці щодо захисту прав ВПО на найближчий період повинно стати ухвалення коротко- та середньострокових рішень, спрямованих на впровадження ефективних механізмів задоволення базових потреб людини та забезпечення доступу до послуг, посилення здатності громад сприяти адаптації ВПО та ефективно реагувати на нові виклики, раціональне використання ресурсів громад і бюджетів усіх рівнів, а також підтримка осіб, які мають намір повернутися до покинутого місця проживання [2].

Згідно зі статтею 2 Закону [1] Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами,

згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні [1].

Тривалий час основним напрямком державної політики щодо внутрішнього переміщення була інтеграція внутрішньо переміщених осіб за новим місцем проживання, що досягалося шляхом усунення перешкод у реалізації їх прав та основоположних свобод, забезпечення доступу до адміністративних, соціальних, культурних та інших послуг, а також створення умов для розвитку потенціалу та посилення спроможності територіальних громад, що приймають ВПО [2].

Такий стан справ спонукав Уряд України до розроблення Стратегії державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб до 2025 року, спрямованої на вдосконалення державної політики у сфері внутрішнього переміщення громадян України, іноземців, осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, зумовленого збройною агресією Російської Федерації проти України, а також здійснення державою всіх належних та доступних заходів для розв'язання проблем та мінімізації негативних наслідків, пов'язаних з внутрішнім переміщенням [2].

Крім того, люди, які через війну в Україні переїхали в інше місто чи регіон, можуть стати повноцінними учасниками економічного та громадського життя у своїй новій громаді. Для цього діє ефективний механізм – ради внутрішньо переміщених осіб при місцевих та обласних органах влади (ради ВПО), які створюються в межах програми «Єднання заради дії». Рада ВПО – це консультативно-дорадчий орган, який об'єднує між собою внутрішньо переміщених осіб з проактивною громадянською позицією, відповідними досвідом і знаннями, щоб ефективніше захищати права та інтереси ВПО в регіоні.

У межах цього процесу постановою Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 р. № 812 «Про затвердження Типового положення про Раду з питань

внутрішньо переміщених осіб» було затверджено Типове положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб [3]. Проєкт документа розробило Мінреінтеграції на виконання Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року [2].

Згідно з Типовим положенням [3] ці ради мають брати участь «у реалізації регіональної політики у сфері забезпечення та захисту прав та інтересів ВПО, сприяння діяльності територіальних громад у розвитку ефективних механізмів їх адаптації та інтеграції». Такий орган має стати надійним комунікаційним майданчиком, до його складу залучатимуться представники громадського сектору, посадові особи органів місцевого самоврядування та активні представники ВПО, а також інші зацікавлені особи.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України [3] місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування вже впродовж 2023 року створили Ради з питань внутрішньо переміщених осіб, затвердили положення про них, залучили до діяльності Рад активних представників із числа ВПО та розгорнули відповідну діяльність щодо забезпечення законних прав та інтересів ВПО. Станом на 01 грудня 2023 року в Україні вже функціонувало понад 500 рад ВПО. На сьогодні в Україні працює 24 ради ВПО при обласних радах, 71 – при районних, 431 – при органах місцевого самоврядування.

Отже, Українською державою та Урядом, органами місцевого самоврядування, представниками громадянського суспільства та міжнародними організаціями вживаються заходи для забезпечення ефективного функціонування чинної системи соціальної підтримки ВПО – категорії громадян, що виникла ще 2014 і значно збільшилася 2022 року. Зважаючи на те, що ВПО не вважаються членами територіальних громад і не впливають на ухвалення рішень щодо їх життя та розвитку, не беруть участі в місцевих програмах та позбавлені пільг, якими користуються члени громади, Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року. Пріоритетним напрямком у політиці щодо захисту прав ВПО у найближчій перспективі має стати реалізація рішень держави та органів місцевого самоврядування, спрямованих на впровадження ефективних механізмів задоволення базових потреб людини та забезпечення доступу до

якісних управлінських та соціальних послуг, посилення адаптації ВПО до нових умов перебування, а також підтримка осіб, які мають намір повернутися до місць свого попереднього проживання. Саме тому особливо важливим є спільне бачення шляхів підтримки, адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, співпраці влади, територіальних громад, громадянського суспільства й соціально відповідального бізнесу задля вирішення їхніх потреб.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення – 01.12.2023).

2. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 р. № 312-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text> (дата звернення – 01.12.2023).

3. Про затвердження Типового положення про Раду з питань внутрішньо переміщених осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 р. № 812. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення – 01.12.2023).